

raportom s nogometnog spektakla, priređenog uz proslavu stote obljetnice kluba – prijateljske utakmice Daruvara sa zagrebačkim Dinamom.

Knjigu je izdao Hrvatski nogometni klub Daruvar, a 400 primjeraka ovog izdanja tiskano je u tiskari Zelina. Knjiga je predstavljena 12. prosinca 2018. u sklopu proslave stote obljetnice igranja nogometa u Daruvaru.

Mato Pejić

**DAVOR IVANIŠEVIĆ, MAKARSKA OD POSTANKA I MAKARSKI IVANIŠEVIĆI,
VLASTITA NAKLADA, ZAGREB, 2020., TISKARA ZELINA D.D.**

Davor Ivanišević (1933) po struci također nije povjesničar već entuzijast i istraživač kraja iz kojega potječe njegova obitelj. Ivanišević je plemićka obitelj koja je potvrdu plemstva dobila 1771. od mletačkog dužda Moceniga tako što je Antun Ivanišević pribrojen među povlaštenike jednake plemićima zbog svojih zasluga i poslova koje je obnašao u Makarskoj kao i odanosti Mletačkoj Republici, a ujedno time i katoličkoj vjeri. To je i stoga što je samo prezime nosilo pridjevnik *nekoć* Vazmenovići. Isti simbol se nalazi i u samom grbu koji je uklesan na noću osvijetljenoj palači Ivaniševića. Knjiga međutim ne obuhvaća samo rodoslovnu priču i istraživanje već opsežan pregled opće povijesti Makarske i primorja koji nekada i široko izlazi iz konteksta lokaliteta i užeg apazona same regionalne povijesti koja još uvijek vapi za dobrim stručnim i znanstvenim radovima. Ta širina čini monografiju svakako zanimljivijom i služi kao dobro informiranje i ponavljanje gradiva hrvatske i dalmatinske povijesti. Možda je jedina mana što se same reference ne navode u tekstu i fusnoti niti ne upućuju kroz sam rad nego na kraju, i to bez izdavača, ali često se citira i objašnjava na koga se odnosi i poprilično vješto povezuje sa samom povijesti Ivaniševića do mjere koja se mogla osobno istražiti od strane autora i svakako čini značajan doprinos na obiteljskom i kulturno-publicističkom planu, a također dijelom i na stručnom i znanstvenom, budući da je uključena i arhivska građa te jako pedantno višegodišnje istraživanje prostora koje je i dalje publikacijski škrto. Pa stoga nije začudilo da su citirani bili i moji radovi iz „Priloga srednjodalmatinskoj pravnoj povijesti i suvremenom kaznenom pravu u međunarodnopravnim aspektima” koji uključuju dva objavljena rada o samoj povijesti i pravu Makarske i primorja. Drugi je, manji, nedostatak što se obrazac povijesnih i ostalih dijelova isprepliće više puta jedan za drugim, ali je kompenziran preciznim i mnogobrojnim podnaslovima koji čine smislenu cjelinu, a naročito sam rad čine ipak povezanim i čitkim za svakoga. Kvalitetan dizajn i tisak, skupa s dobrim jezikom i mnogobrojnim slikama, izdiže knjigu od 255 stranica iznad obiteljske vrijednosti i smije se uvrstiti u police među oglednim primjercima uže i šire povijesti Makarske. Svojim detaljnim pisanjem i ljubavlju, u dubokim

vitalnim godinama, autor je dao obol historiografiji iako je diplomirani inženjer strojarstva i bivši profesor. Za spomenuti je kako i sam nisam povjesničar, kao niti djed, a iz sličnih motiva smo se bavili istraživanjem kraja Lokve Rogoznice koja je odmah graničila s Primorjem, a i šireg područja između Cetine i Neretve koje je bilo značajno zbog svoje graničnosti među carstvima srednjeg vijeka. I djela koja sam citirao, a i izvore koji su neophodni svakom istraživaču, pa i Davoru Ivaniševiću s kojim djelim punopravno dokumentirano članstvo u Hrvatskom plemićkom zboru (prije nego sam se ja učlanio obnašao je i moju funkciju delegata za normative akte), možemo zahvaliti pak živućim ili pokojnim svećenicima i gvardijanima samostana, što znači da bi se i dalje mogli u istraživanja uključiti više profesionalni povjesničari, naročito nakon što su se samostanski arhivi u Zaostrugu i Makarskoj počeli uređivati.

Obitelj Ivanišević korijene vuče iz Bosne i Hercegovine i Mostara, a tijekom osmanske okupacije mnoge su obitelji lojalne Mletačkoj Republici i kršćanstvu izbjegle na otoke. Mnogo je imovine Ivaniševića do dandanas konfiscirano ili nacionalizirano, ali doprinos ukupnoj hrvatskoj državnosti i dalmatinskoj kulturi trebao bi se i više naglašavati. Djelo je politički neutralno i objektivno, a preporuča se svakome. Prikazat ćemo općenitu kronologiju poglavlja knjige. Nakon predgovora, prvi dio obuhvaća povijest Dalmacije 1409. – 1918. u sastavu kako Mletačke Republike tako i Habsburške Monarhije. Već tu nabraja istaknute dalmatinske plemiće u borbama te društveni život i ratove Mletačke Republike. Nakon kratkog pregleda venecijanske vlasti prelazi na Dalmaciju pod Austrijom 1797. – 1805. Zanimljivo i točno utvrđuje kako je Austrija više od same Venecije uključivala Dalmaciju u talijanski kulturni krug i jezik jer za vrijeme Napoleona i kasnije Venecija i Lombardija pripale su Austriji, te je tako bilo „prirodno regrutirati činovništvo za javnu upravu u Dalmaciji, a isto tako poticati dalmatinsku inteligenciju za razvijanje kulturnih veza s tim dijelom Monarhije”. Nastavlja o pokretima za nacionalno osamostaljenje te o političkim i gospodarskim prilikama u Dalmaciji do Prvog svjetskog rata. Završava taj povijesni dio s kratkim prelaskom preko Jugoslavije do suverene Hrvatske.

U drugom dijelu govori o povijesti makarskih plemića Ivaniševića koji su svoje (drugo) prezime dobili patronimično od pretka Ivaniša te zbog toga razlikuje preko deset plemena iz samog dalmatinskog kraja, a šire još i više, od ona tri koja su plemićka i iz iste postojbine. Činio je zato i rodoslovna stabla u dosta širokoj mjeri koliko je mogao i htio. Tu je spominjao izrijekom autore koji se smatraju poprilično relevantnima za plemićku povijest u glavnim crtama, a to su Rosenfeld i Duišin te Bidermann i kasnije mnogi drugi autori ili autorice čije je navode proširivao ili provjeravao. Nakon pasusa o migracijama, načinima dodjeljivanja titula i povijesnim izvorima, nastavlja s obiteljskim stablima i životopisom poznatih Ivaniševića. U trećem dijelu se ponovno vraća povijesnom živopisnom prikazu Makarske od postanka pa do kraja 20. stoljeća ne ulazeći u same detalje unutar pojedinih perioda. To uključuje doba gotovo dvostoljetne turske vlasti u makarskoj Krajini te opće događaje koji su se zbivali. Također, po-

tvrdi tezu kako odnosi unutar Osmanskog Carstva u samoj Makarskoj nisu bili neuređeni jer zbijeg i progon stanovništva ostavljao bi pusta polja i nemogućnost oporezivanja. Samo oni koji su prelazili na islam mogli su zadržati ili dobiti i neke društvene povlastice, pa čak i zadržati plemstvo, dok su sve ostale mletačke privilegije dokinute. Iako nije bilo timara, šerijatskog prava i protjerivanja, postojali su periodi kada su vlasti bile okrutnije, a život teži, naročito od emina. No, ti periodi najviše su se ticali Kandijskog i Morejskog rata kada je to područje mirovnim sporazumima opet vraćeno pod tursku upravu, a „izdaja” domaćeg stanovništva Makarske, Primorja i Lokve Rogoznice potaklo je odmazde. Motivi pokušaja prelaska pod venecijanski lav krili su se u simpatiji i odanosti vjeri više nego bitnoj promjeni prilika. Što se tiče gopodarstva, o kojem ekonomsko-urbanističkom razvoju dalje piše, prosperiteta pravog nije bilo niti u jednoj od velikih država, pa ni Austriji.

Tek je u drugoj polovici 19. st. krenulo s reformama, a najzad niti francuska uprava u svojem kratkom periodu nije bila nekorisna, naročito što se tiče javnih puteva i komunalija. Kasnije u vrijeme Jugoslavije i svjetskih ratova nije bilo prosperiteta kakav se očekivao da nije istoga bilo, poput naglih agrarnih reforma i novog nefeudalnog poretka. Ivanišević je posvetio podjednaku pozornost kako rodoslovnim i povijesnim aspektima, tako i gospodarskim, obrazovnim i kulturnim, što čini cjelinu još kompaktnijom. Završava s promjenom političkih prilika i odlomkom o Makarskoj između pada Austro-Ugarske i nastanka nove FNRJ. U četvrtom dijelu se opet vraća i koncentrira na same Ivaniševiće i opisuje njihovu genezu u samoj Dalmaciji (otocima, Poljicima itd. gdje je u austrijskom carstvu koje je vladalo dva puta Dalmacijom priznato samo oko 15 % plemstva najstarijim i najzaslužnijim porodicama uključujući Ivaniševiće). Peti dio obuhvaća opetovano makarske Ivaniševiće, a u kontekstu povijesnih događanja koje promatra pak od 15. do 21. stoljeća. Tu, međutim, vrlo brzo skreće i na čistu opću povijest Hrvatske u moderno doba, nakon kratkog uvoda o samoj makarskoj Krajini i migracijskim pravcima Ivaniševića. To kruni s političkim raspletima u samoj Dalmaciji i ponovno s Ivaniševićima koji su ostavili konkretan trag u tom periodu između 17. stoljeća i Drugog svjetskog rata. Ponavlja o zaslugama Antuna Ivaniševića u 18. st. koje uključuju i ovlast pape Benedikta XIII. za prenošenje relikvija sv. Klementa u makarsku katedralu sv. Marka kojoj je bio i prokurator izgradnje. Dalje vrlo detaljno progovara o socijalnoj osjetljivosti i političkim opredjeljenjima rodonačelnikovih potomaka.

Dio knjige želi zaključiti „objektivnim vrednovanjem” razdoblja u kojem je Dalmacija bila većinski u sastavu Mletačke Republike. Time ponovno pokazuje svoju kritičnost i promišljanje o događanjima, makar to djelovalo izlišno nekada za same Ivaniševiće, pa i Makarsku koju je teško izdvojiti iz cijelog konteksta Dalmacije i europskih previranja. U šestom djelu citira odlomke iz djela nekih povjesničara gdje prepisuje doslovni uvodni ili neki drugi dio radova koji se odnose na Makarsku i Krajinu ili Bosnu. Uzeo je i neke odlomke koji se tiču šire perspektive pa i vječitog prijepora između podjela u Drugom svjetskom ratu koje nisu mimoišle ni

Makarsku. Sedmi dio tiče se sažetka koji obuhvaća prvenstveno kontekst Ivaniševića u cijeloj ropotarnici povijesti. A osmi i vizualno atraktivni i opuštajući dio tiče se također vrijednih slikovnih zapisa koji su ubrojani pod priloge, a obuhvaćaju dokumente iz knjiga ili arhiva, te slike i grbove, napose one iz sudskih uredaba *Terminazzi*. Tu ulazi i Primorski statut i biografija „novijih” Ivaniševića te trgovca čiji je portret bio i na markici Jugoslavije 1971. godine. Nakon spomenutog popisa literature ostaje još samo zadnji list korica s podacima. Za zaključiti je kako je knjiga vrijedna toga da se njen prikaz, a i buduće recenzije, uvrste u ozbiljni povijesni časopis, a što se tiče obiteljskih, gradskih pa i turističkih koristi, njena „narodna” vrijednost je svakako i više od toga, a neki dijelovi bi se mogli i prevesti. Ipak, najznačajniji benefit bit će budućim generacijama Ivaniševića koji će imati značajnu ostavštinu koju potomci 20. st. najčešće ostavljaju onima u 21. nadalje, jer prilika je da moderne metode i uvjeti rada upotpune arhaične manjkavosti koje bi se s vremenom samo pojačavale, uključujući i problem pisma hrvatske ćirilice. Stoga, zanimljivo bi bilo detaljizirati i proučiti i materijale iz Fojničkog samostana, a također i državnih i crkvenih arhiva. Knjiga nije samo faktografska bojanka već dugotrajnija ostavština koja popunjava rupe iz prošlosti, a ostavlja prostor nadopunama onih koje to uistinu interesira, s razumljivim rječnikom i malo doslovnog prenošenja. Zbog toga sam tekst i obiluje deskriptivnom metodom, ali i metodom kompilacije i analize pojedinih sadržaja te klasifikacije, ali i dokazivanja. Generalizacija se miješa sa specijalizacijom, a analoška indukcija s kauzalnom. Genealoška metoda je ono što zasjenjuje bilo kakvu primjesu oralne historiografije, što povećava objektivnu vrijednost a ne čini djelo dosadnijim za šire čitateljstvo.

Bartul Marušić